

ZÁKLADNÍ NÁVOD K POUŽITÍ BANJA

Banjo je drnkací čtyř, pěti nebo šestistrunný nástroj. Tón vzniká podobně jako u kytary rozechvěním struny mezi nultým pražcem a kobylkou.

Konstrukčně lze banjo rozdělit na dvě části – krk a tělo.

Krk banja bývá běžně zhotoven z javoru, mahagonu, ořechu a dalších dřev. Samotný krk můžeme dále rozdělit na tři části:

- a) hlavici s krytem na výztuhu, nultým pražcem a ladicími mechanikami, ve kterých jsou uchyceny struny; ladicí mechaniky mohou být kytarového typu nebo v tradičnějším planetary designu.
- b) prostřední část, kde je ke krku přilepen hmatník, který může být dřevěný (eben, javor, palisandr...) i zhotovený z kompozitních materiálů; hmatník je osazen pražci a orientačními značkami, v této části prochází krkem výztuha, v případě pětistrunných banj zde naleznete i kolík pro upevnění páté struny.
- c) patku krku s výřezem pro pohodlný dohmat na hmatníku, do patky jsou rovněž navrtány šrouby, které spojují krk s tělem/korpusem.

Tělo banja tvoří korpus, poměrně složitý mechanismus pro napínání blány a části, které mohou a nemusí být součástí banja, jako je například rezonátor nebo tone ring.

- a) Základní částí těla je korpus – kruhový rám, který je v naprosté většině případů dřevěný, ale může být zhotoven i z jiných materiálů (např. banja Deering Boston mají ocelový korpus). Korpus tvoří základ zvuku a velmi tak záleží na kvalitě materiálu a zpracování, tj. zda je korpus zhotoven z masivu nebo z překližky (u levnějších modelů).
- b) Tone ring je prstenec nasazený shora na korpus, na který je poté natažena blána. Tone ring je obvykle zhotovený z kovu (nejčastěji oceli, mosazi nebo bronz), méně častěji z exotických druhů dřev (např. grenadilla). Spoluvytváří zvuk nástroje a určuje jeho kvalitu a charakter; banja s tone ringem nabízí jasný a hlasitý zvuk. Především levnější nástroje jsou často vyráběny bez tone ringu, jejich zvuk je méně výrazný, nicméně nikoliv nutně špatný nebo horší a v některých stylech (Clawhammer) i často preferovaný.
- c) Rezonátor je klenutý dřevěný kryt, který uzavírá spodní hranu korpusu. Slouží k docílení plnějšího a hlasitějšího zvuku nástroje. Banja bez rezonátoru s otevřenou spodní stranou korpusu se nazývají Open Back.
- d) Blána banja je v současnosti nejčastěji vyráběna z mylaru, nicméně se stále můžete setkat s muzikanty, co hrají na kožené blány. Blána je k tone ringu či korpusu přichycena pomocí napínacího systému složeného z přítlačného prstence, napínacích háčků a mezikruží připevněného ke korpusu. Prstenec je většinou kovový (ocel, mosaz) a plní stejnou roli jako ráfek u bicích – udržuje blánu v optimálním pnutí. Háčky rozmístěné po obvodu těla prstenec napínají. Jejich druhý konec je provlečen otvory v mezikruží a utažen maticemi.
- e) Dřevěná kobylka přenáší zvuk strun na blánu a svou polohou také určuje výšku tónu struny. Přes kobylku jsou struny uchyceny ve struníku, jehož funkcí je udržovat struny v optimálním pnutí.

Pro hru na banjo jsou v současné době používány především kovové struny. Někteří muzikanti preferují pro dosažení vřelejšího zvuku nylonové struny nebo struny ze střev. Počet strun se liší podle jednotlivých typů banj.

Ladění banja není jednotné a liší se nejen podle typu banja, ale i podle preferencí muzikantů, kteří si ladění mohou přizpůsobit svému stylu nebo konkrétní skladbě (zvláště u pětistrunných modelů).

Pokud má banjo kovové struny, tak je možná i jeho amplifikace.

Rozdělení podle typů:

- **Šestistrunná banja**

Šestistrunná banja mají stejné ladění jako akustická kytara. I z toho důvodu je často naleznete v rukách kytaristů - např. Taylor Swift, Keith Urban, Joe Satriani, Taj Mahal, John Fogerty a další.

- **Pětistrunná banja**

Pětistrunná banja jsou nejčastěji spojená se styly country a bluegrass, nicméně se uplatní i v žánrech jako gospel, jazz, folk, rock a dalších. Poznáte je podle kolíku páté struny umístěného na boku krku. Nejčastější ladění je g D G H d, ale často jsou používána jiná/alternativní ladění. Standardem pětistrunných banjů je 22 pražců a menzura 26 1/4 palce, nicméně jsou vyráběny i pětistrunná banja (Parlor) s 19 pražci a kratší menzurou (přibližně 23 palců) a Long Neck modely s menzurou 32 7/64 palců osazené 25 pražci.

- **Čtyřstrunná banja**

Čtyřstrunná banja lze rozdělit na tenorová, používaná v irské hudbě nebo tradičním jazzu (dixielandu), a modely Plectrum. Ke hře na čtyřstrunná banja se nejčastěji používá trsátko. Tenorové banjo (19-Fret Tenor) má 19 pražců a je běžně laděné v C G D A, tj. stejně jako viola či mandola, 17-Fret Tenor ("Irish Tenor") má 17 pražců a je laděné v G D A E, tj. jako mandolína nebo housle, pouze o oktávu níž. Plectrum banjo je osazené dvaadvaceti pražci a nejčastěji je laděno v C G B D.

Z dalších typů je třeba zmínit populární modely Banjo ukulele (Banjolele) s tělem banja a krátkým krkem ukulele, mandolinové banjo (obvykle osmistrunné se zdvojenými strunami) nebo dvanáctistrunné modely, na které se hraje stejně jako na dvanáctistrunné kytary.

Hra na banjo a základní herní styly:

Při hře na banjo lze používat jak prstovou techniku (styly Clawhammer a Bluegrass), tak i trsátko (Dixieland Jazz Style). Při hře prstovou technikou hudebníci využívají prstýnky. Tvar a materiál prstýnků se může lišit – stavba palcového prstýnku je jiná než prstýnků pro další dva prsty (ukazováček/prostředníček).

- Clawhammer je tradiční styl hry na pětistrunné banjo. Hudebník při pohybu ruky směrem dolů udeří nehtem ukazováčku/prostředníčku do strun, při pohybu zpět brnkne palcem do páté struny. Prsty nevyvíjí aktivní pohyb, ruka zůstává při hře sevřená (proto asociace s pařátem – claw).
- Bluegrassový styl hry představil divákům a posluchačům v polovině minulého století Earl Scruggs. Hraje se třemi prsty (palcem, prsteníčkem a ukazováčkem) s pomocí prstýnků.
- Dixieland Jazz Style (flat-picking) je styl hry používaný u čtyřstrunných banjů (tenorových a plectrum). Muzikanti používají ke hře standardní kytarové trsátko, které drží mezi palcem a ukazováčkem.

Péče o banjo:

- Pravidelně banjo čistěte (hardware i dřevo/finiš). Používejte k tomuto účelu speciální kosmetiku, nikoliv běžné komerční čisticí prostředky, které by mohly poškodit finiš banja.
- Banjo skladujte v prostředí se stabilní vlhkostí a teplotou – v případě výkyvů vlhkosti používejte prostředky pro její vyrovnání.
- Pravidelně měňte struny.
- Nepoužívejte plastové a vinylové popruhy, které by mohly interagovat s finišem banja. Stejně tak buďte obezřetní při výběru stojanů.
- Dotahujte blánu.
- Před hraním si vždy umyjte ruce.
- Zastříhujte si pravidelně nehty. Zvláště od ruky, co se pohybuje po hmatníku, mohou časem zůstat na hmatníku nepěkné vrypy.